

**Відокремлений структурний підрозділ
«Харківський торговельно-економічний фаховий коледж
Державного торговельно-економічного університету»**

Циклова комісія економіки, управління та адміністрування

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

	Фінанси, гроші та кредит <small>повна назва навчальної дисципліни</small>
для підготовки здобувачів освіти ступеня	фаховий молодший бакалавр <small>фаховий молодший бакалавр/молодший бакалавр/бакалавр</small>
галузі знань	07 Управління та адміністрування <small>шифр і назва галузі знань</small>
спеціальності	072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок <small>код і найменування спеціальності</small>
освітньо-професійна програма	 <small>назва освітньо-професійної програми</small>
статус дисципліни	обов'язкова <small>обов'язкова/вибіркова</small>

Харків, 2023 рік

Розробник: Постољна Наталія Олександрівна, викладач циклової комісії економіки, управління та адміністрування, спеціаліст I категорії

Гарант освітньо-професійної програми: Нагорна Ірина Володимирівна, викладач вищої категорії циклової комісії економіки, управління та адміністрування, спеціаліст вищої категорії, кандидат економічних наук

Програму обговорено та схвалено на засіданні циклової комісії економіки, управління та адміністрування, протокол від 01.09.2023 р. № 1.

Голова циклової комісії

Марина МЕЛЬНИЧУК

Програму розглянуто та затверджено на засіданні методичної комісії, протокол від 01.09.2023 р. № 1.

Голова методичної комісії

Олена ЗОЛОТУХІНА

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма навчальної дисципліни «Фінанси, гроші та кредит» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахового молодшого бакалавра спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування галузі знань 07 Управління та адміністрування.

Предметом навчальної дисципліни є фінансові, грошові та кредитні відносини у ринковій економіці.

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення навчальної дисципліни «Фінансові ринки та інститути» є основою вивчення навчальних дисциплін «Страхування», «Банківська справа», «Кредитування суб'єктів господарської діяльності», «Фінансові ринки та інститути».

Метою навчальної дисципліни є формування базових знань з теорії фінансів, грошей і кредиту, забезпечення засвоєння студентами закономірностей функціонування грошового ринку як теоретичної основи державної монетарної політики і розвитку банківської справи, його дію на макро- і мікрорівнях.

Завдання навчальної дисципліни:

- з'ясувати сутність, функції та роль грошей і кредиту;
- дослідити механізм функціонування грошової системи в ринковій економіці;
- визначити закономірності функціонування валютного ринку, валютної системи, грошового ринку;
- розглянути роль та специфіку використання грошово-кредитної політики центрального банку, напрямів діяльності банків та небанківських фінансових інститутів щодо грошово-кредитного обслуговування суб'єктів господарювання та населення в Україні.

2. ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна забезпечує досягнення таких **результатів навчання:**

РН 3. Знати економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, що існують між фінансовими процесами та економічними явищами.

РН 4. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

Навчальна дисципліна спрямована на формування у здобувачів освіти таких **компетентностей:**

ІК. Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі фінансів, банківської справи та страхування або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів фінансової науки, та

може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях

ЗК 5. Знання і розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

СК 3. Розуміння особливостей функціонування сучасної національної і світової фінансових систем та їх структури

СК 4. Розуміння принципів організації фінансових відносин.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сутність грошей. Грошовий оборот і грошова маса, що його обслуговує

Раціоналістична та еволюційна концепція походження грошей. Необхідність грошей.

Сутність грошей як загального еквівалента. Історичний розвиток форм вартості грошей. Функції грошей.

Сутність грошового обороту як процесу руху. Суб'єкти грошового обороту. Модель сукупного грошового обороту. Грошові потоки. Механізм збалансування грошових потоків.

Структура грошового обороту. Сектор грошового обігу, поняття, фінансово-кредитний (фіскально-бюджетний, кредитний). Готівковий та безготівковий сектори грошового обороту.

Маса грошей, що обслуговує грошовий оборот: поняття, структура, фактори, які визначають її зміну. Характеристика структури грошової маси за ступенем ліквідності окремих елементів. Особливості побудови показників грошової маси (агрегатів, грошової бази) в Україні.

Швидкість обігу грошей: поняття, порядок визначення, фактори, що на неї впливають.

Закон грошового обігу: сутність, вимоги та наслідки порушення вимог.

Тема 2. Інфляція. Валютний ринок і валютна система

Загальна характеристика інфляції: сутність, форми прояву та закономірності розвитку. Причини інфляції. Економічні та соціальні наслідки інфляції. Типи інфляції за міжнародною класифікацією: повзуча, відкрита, галопуюча та гіперінфляція.

Соціально-економічні наслідки інфляції. Державне регулювання інфляції.

Сутність валюти, призначення та сфера використання. Види валют: національні, іноземні, колективні, конвертовані, неконвертовані. Особливості валютних відносин.

Валютний ринок: сутність, об'єкти та суб'єкти, ціна, інфраструктура, попит та пропозиція, комунікації, функції. Характеристика основних операцій на валютному ринку.

Валютний курс: сутність, основи формування. Режими валютних курсів. Регулювання валютних курсів. Розвиток режиму валютного курсу в Україні.

Валютна система: сутність, різновиди. Елементи національної валютної системи. Валютне регулювання та валютна політика: курсова, облікова, інтервенційна. Особливості формування валютної системи в Україні. Органи валютного регулювання в Україні.

Світова валютна система: поняття, елементи, етапи розвитку. Поняття міжнародної валютної системи. Формування Європейської валютної системи.

Тема 3. Кредит. Банківська система

Кредит як форма руху вартості на основі повернення. Еволюція кредиту в світі розвитку суспільного виробництва та суспільних відносин. Об'єкти та суб'єкти кредиту. Зв'язок кредиту з іншими економічними категоріями. Принципи кредитування. Проблеми розвитку кредитних відносин в Україні.

Походження та розвиток центральних банків. Чинники, що зумовили появу центральних банків. Призначення, статус та основи організації центрального банку. Незалежний статус центрального банку, його значення та форми реалізації. Функції та операції центрального банку, їх характеристика.

Національний банк України: особливості створення та діяльності.

Поняття комерційного банку, призначення, класифікація та види комерційних банків. Основи організації та специфіка діяльності комерційних банків. Порядок створення банку, його реєстрація та ліцензування діяльності.

Стабільність банків і механізм її забезпечення. Показники стабільності та економічні нормативи, що її забезпечують. Страхування банківських депозитів. Створення резервів. Особливості становлення й розвитку комерційних банків в Україні.

Тема 4. Суть і функції фінансів. Фінансова система

Історичні передумови виникнення фінансової науки та її роль в суспільстві. Сутність та структура фінансової науки. Зміст системи фінансових наукових знань та інструментарій фінансової науки. Розвиток фінансової науки у сучасний період. Сутність фінансів. Необхідність та характерні особливості фінансів. Фінансові категорії. Функції фінансів. Централізовані фінанси. Децентралізовані фінанси.

Зміст поняття «фінансова система», принципи щодо її організації. Теоретичні основи побудови фінансової системи. Структура фінансової системи. Сфери фінансової системи. Правові та організаційні основи фінансової системи. Вплив фінансової системи на темпи та пропорції розвитку економіки. Проблемні питання становлення та розвитку фінансової системи України.

Тема 5. Фінанси суб'єктів господарювання. Податки та податкова система

Поняття суб'єкта господарювання. Класифікація суб'єктів господарювання. Основи організації фінансів суб'єктів підприємництва

(підприємств) реального сектору економіки. Основні функції фінансів суб'єктів підприємництва. Фінансові ресурси підприємства. Принципи організації фінансів суб'єктів підприємницької діяльності. Фінансова діяльність підприємців – фізичних осіб.

Передумови виникнення і розвитку податків. Економічна сутність податків та їх призначення. Функції податків. Принципи оподаткування. Податкова політика і податкова система України. Основні принципи побудови податкової системи. Класифікація податків. Організація податкової роботи та діяльність державної податкової служби. Сучасні податкові системи зарубіжних країн. Становлення і розвиток податкової системи України.

Тема 6. Бюджет. Бюджетна система. Державний кредит та державний борг

Соціально-економічна сутність, необхідність та призначення бюджету. Бюджетна політика і бюджетний механізм. Завдання бюджетної політики. Бюджетна стратегія. Бюджетна тактика. Бюджетний устрій. Бюджетна система України. Економічна сутність і склад доходів бюджету. Видатки бюджету, їх сутність, склад і класифікація. Бюджетні права та бюджетна ініціатива. Бюджетний процес. Бюджетний дефіцит та шляхи скорочення дефіциту бюджету. Соціально-економічні наслідки бюджетного дефіциту.

Економічна природа та роль державного кредиту. Функції державного кредиту. Форми державного кредиту та класифікація державних позик. Державний борг: сутність та соціально-економічні наслідки. Управління державним боргом. Основні принципи управління державним боргом. Методи управління державним боргом.

Тема 7. Фінансова політика держави. Міжнародні фінанси

Поняття «фінансової політики». Мета і сутність фінансової політики. Фінансова стратегія. Фінансова тактика. Завдання фінансової політики держави. Основні складові фінансової політики держави. Фінансовий механізм. Фінансове планування. Фінансовий контроль. Поняття та система фінансового права.

Сутність та функціональне призначення міжнародних фінансів. Світова фінансова система. Валютна система. Грошова система. Суб'єкти міжнародних фінансів. Функції міжнародних фінансів. Міжнародний ринковий механізм перерозподілу фінансових ресурсів і капіталу. Світовий фінансовий ринок. Фінанси міжнародних організацій. Міжнародні фінансові інституції.

Навчально-методичне забезпечення освітнього компоненту доступне на Порталі навчальних ресурсів Харківського торговельно-економічного фахового коледжу ДТЕУ.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теми дисципліни	Обсяг у годинах											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		Лк	Сз	Пз	Лз	СРС		Лк	Сз	Пз	Лз	СРС
Тема 1. Сутність грошей. Грошовий оборот і грошова маса, що його обслуговує	18	4	–	4	–	10	–	–	–	–	–	
Тема 2. Інфляція. Валютний ринок і валютна система	18	4	–	4	–	10	–	–	–	–	–	
Тема 3. Кредит. Банківська система	19	4	–	4	–	11	–	–	–	–	–	
Тема 4. Суть і функції фінансів. Фінансова система	20	4	–	4	–	12	–	–	–	–	–	
Тема 5. Фінанси суб'єктів господарювання. Податки та податкова система	20	4	–	4	–	12	–	–	–	–	–	
Тема 6 Бюджет. Бюджетна система. Державний кредит та державний борг	20	4	–	4	–	12	–	–	–	–	–	
Тема 7. Фінансова політика держави. Міжнародні фінанси	20	4	–	4	–	12	–	–	–	–	–	
Усього годин / кредитів ECTS	135/4,5	28	–	28	–	79	–	–	–	–	–	

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Сутність грошей. Грошовий оборот і грошова маса, що його обслуговує

Питання 1. Історичний розвиток форм вартості грошей.

Питання 2. Структура грошового обороту. Сектор грошового обігу, поняття, фінансово-кредитний (фіскально-бюджетний, кредитний).

Питання 3. Готівковий та безготівковий сектори грошового обороту.

Питання 4. Закон грошового обігу: сутність, вимоги та наслідки порушення вимог.

Тема 2. Інфляція. Валютний ринок і валютна система

Питання 1. Особливості інфляційного процесу в Україні.

Питання 2. Сутність, способи класифікація грошових реформ.

Питання 3. Особливості формування валютної системи в Україні. Органи валютного регулювання в Україні.

Питання 4. Поняття міжнародної валютної системи.

Питання 5. Формування Європейської валютної системи.

Тема 3. Кредит. Банківська система

Питання 1. Необхідність кредиту та загальні передумови формування кредитних відносин.

Питання 2. Економічні чинники розвитку кредиту та особливості прояву їх у різних галузях народного господарства.

Питання 3. Особливості розвитку центральних банків Англії, США, Франції.

Питання 4. Створення Європейської системи центральних банків.

Тема 4. Суть і функції фінансів. Фінансова система

Питання 1. Вплив фінансової системи на темпи та пропорції розвитку економіки.

Питання 2. Проблемні питання становлення та розвитку фінансової системи України.

Питання 3. Історичні передумови виникнення фінансової науки та її роль в суспільстві.

Питання 4. Зміст системи фінансових наукових знань та інструментарій фінансової науки.

Питання 5. Розвиток фінансової науки у сучасний період.

Тема 5. Фінанси суб'єктів господарювання. Податки та податкова система

Питання 1. Основи організації фінансів суб'єктів підприємництва (підприємств) реального сектору економіки.

Питання 2. Принципи організації фінансів суб'єктів підприємницької діяльності. Фінансова діяльність підприємців – фізичних осіб.

Питання 3. Організація податкової роботи та діяльність державної податкової служби.

Питання 4. Сучасні податкові системи зарубіжних країн.

Питання 5. Становлення і розвиток податкової системи України.

Питання 6. Особливості становлення й розвитку комерційних банків в Україні.

Тема 6. Бюджет. Бюджетна система. Державний кредит та державний борг

Питання 1. Соціально-економічна сутність, необхідність та призначення бюджету.

Питання 2. Бюджетна система України та її принципи.

Питання 3. Бюджетні права та бюджетна ініціатива.

Питання 4. Бюджетний процес.

Питання 5. Управління державним боргом.

Тема 7. Фінансова політика держави. Міжнародні фінанси

Питання 1. Фінансове планування.

Питання 2. Поняття та система фінансового права.

Питання 3. Валютна система.

Питання 4. Міжнародний ринковий механізм перерозподілу фінансових ресурсів і капіталу.

Організація самостійної роботи здобувачів освіти регламентується Положенням про самостійну роботу здобувачів освіти у ВСП «Харківській торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету».

6. ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Для визначення рівня засвоєння здобувачами освіти навчального матеріалу використовуються такі форми оцінювання та схема розподілу балів:

№	Рейтингові оцінки	Максимальні бали
1	Поточний контроль	60
1.1	<i>Тема 1. Сутність грошей. Грошовий оборот і грошова маса, що його обслуговує</i>	
	Опрацювання лекційного матеріалу	1
	Виконання семінарських завдань	2
	Тестування	2
1.2	<i>Тема 2. Інфляція. Валютний ринок і валютна система</i>	
	Опрацювання лекційного матеріалу	2
	Виконання практичних завдань	3
	Тестування	3
1.3	<i>Тема 3. Кредит. Банківська система</i>	
	Опрацювання лекційного матеріалу	2
	Виконання практичних завдань	3
	Тестування	2
1.4	<i>Тема 4. Суть і функції фінансів. Фінансова система</i>	
	Опрацювання лекційного матеріалу	1
	Виконання практичних завдань	1
	Тестування	2
1.5	<i>Тема 5. Фінанси суб'єктів господарювання. Податки та податкова система</i>	
	Опрацювання лекційного матеріалу	2
	Виконання практичних завдань	3
	Тестування	3
1.6	<i>Тема 6 Бюджет. Бюджетна система. Державний кредит та державний борг</i>	
	Опрацювання лекційного матеріалу	1
	Виконання практичних завдань	2
	Тестування	2
1.7	<i>Тема 7. Фінансова політика держави. Міжнародні фінанси</i>	
	Опрацювання лекційного матеріалу	1
	Виконання практичних завдань	1
	Тестування	1
1.8	Робота з викладачем	20
2	Підсумковий семестровий контроль	40
3	Оцінка з дисципліни	100

Форма підсумкового семестрового контролю – екзамен.

Оцінювання результатів навчання здобувачів освіти здійснюється за 100-бальною шкалою. Умовою допуску до екзамену є виконання програми навчальної дисципліни і отримання оцінки за виконання завдань поточного контролю не менше ніж 36 балів. Мінімальна загальна кількість балів для отримання позитивної оцінки з дисципліни – 60.

Організація та проведення контрольних заходів регламентується Положенням про оцінювання результатів навчання здобувачів освіти у ВСП «Харківський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету».

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Тема 1. Сутність грошей. Грошовий оборот і грошова маса, що його обслуговує

Основні джерела інформації

1. Іванчук Н. В. Гроші і кредит : навчальний посібник. Острог : НУ «Острозька академія», 2021. С. 6–38.

2. Світлична В. Ю. Гроші і кредит : підручник. Харків : ХНУМГ імені О. М. Бекетова, 2020. С. 6–29.

Додаткові джерела інформації

3. Вальд Б. Кількість грошей в економіці: що таке грошова маса, її агрегати та яке значення вони мають. *Український капітал*. 18.02.2022. URL: <http://surl.li/lxarq>.

Тема 2. Інфляція. Валютний ринок і валютна система

Основні джерела інформації

1. Світлична В. Ю. Гроші і кредит : підручник. Харків : ХНУМГ імені О. М. Бекетова, 2020. С. 47–90.

2. Дзюблюк О. В. Гроші та кредит : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. С. 296–365.

Додаткові джерела інформації

3. Лепушинський В. Що таке інфляція? Як її розраховують : відеоролик. *Національний банк України*. 23.02.2021. URL: <http://surl.li/eflmi>.

4. Семенченко Н. Економічне зростання та інфляція : відеолекція. *OSA.Semenchenko*. 01.09.2019. URL: <http://surl.li/pdoq>.

Тема 3. Кредит. Банківська система

Основні джерела інформації

1. Іванчук Н. В. Гроші і кредит : навчальний посібник. Острог : НУ «Острозька академія», 2021. С. 130–258.

2. Світлична В. Ю. Гроші і кредит : підручник. Харків : ХНУМГ імені О. М. Бекетова, 2020. С. 91–130.

Додаткові джерела інформації

3. Як працює банківська система в Україні в умовах російського вторгнення. 5 канал. 10.03.2022. URL: <http://surl.li/pdotl>.

4. Стійкість банківської системи України під час війни: відеофорум. *Comments.ua*. 16.05.2022. URL: <http://surl.li/pdovz>.

Тема 4. Суть і функції фінансів. Фінансова система

Основні джерела інформації

1. Фінанси: підручник / Юхименко П. І. та ін. Київ: Центр учбової літератури, 2018. С. 6–59.

Додаткові джерела інформації

2. Стойко О. Я., Дема Д. І. Фінанси: підручник. Київ: Алерта, 2017. С. 115–130.

3. Голіук В. Я. Фінанси, гроші та кредит: навчальний посібник. Київ: КПІ імені Ігоря Сікорського. 2017. С. 9–124.

4. Семенченко Н. Історія фінансової системи: відеолекція. *Економіка для всіх. OSA.Semenchenko*. 26.09.2022. URL: <http://surl.li/pdowq>.

Тема 5. Фінанси суб'єктів господарювання. Податки та податкова система

Основні джерела інформації

1. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010. № 2464-VI. Дата оновлення: 10.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>.

2. Податковий кодекс України: Закон України від 19.05.2011 № 3393-VI. Дата оновлення: 19.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

3. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. Дата оновлення: 19.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

4. Волохова І. С., Шикіна Н. А., Волкова О. Г. Фінанси. навчальний посібник: експрес курс. Харків: ПромАрт, 2018. С. 65–91, 135–141.

Додаткові джерела інформації

5. Поліщук В. Фінанси підприємств: відеолекція. *Вадим Поліщук* 05.04.2020. URL: <http://surl.li/pdpdj>.

6. Семенченко Н. Підприємство та його організаційні форми: відеолекція. *ВІРОП КПІ*. 04.10.2020. URL: <http://surl.li/pdpfg>.

7. Семенченко Н. Собівартість продукції: відеолекція. *ВІРОП КПІ*. 02.05.2021. URL: <http://surl.li/pdpgf>.

8. Мінімальна зарплата з 1 січня 2023 року. *Головбух*. URL: <http://surl.li/pdpir>.

9. Семенченко Н. Податкова система України: відеолекція. *ВІРОП КПІ*. 10.04.2020. URL: <http://surl.li/pdpjr>.

10. Поліщук В. Податки. Податкова система: відеолекція. Вадим Поліщук. 05.04.2020. URL: <http://surl.li/pdplu>.

11. Мойсеєнко Т. Мінімальне податкове зобов'язання: новий податок для ФОП з 2022 року: відеоролик. *7eminar.ua*. URL: <https://7eminar.ua/events/2297/3450>.

Тема 6. Бюджет. Бюджетна система. Державний кредит та державний борг

Основні джерела інформації

1. Фінанси : підручник / Юхименко П. І. та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2018. С. 151–224.
2. Стойко О. Я., Дема Д. І. Фінанси : підручник. Київ : Алерта, 2017. С. 131–39, 186–208.

Додаткові джерела інформації

3. Семенченко Н. Дефіцит державного бюджету та державний борг : відеолекція. *OSA.Semenchenko*. 19.05.2020. URL: <https://bit.ly/3hUOI1V>.
4. Державний бюджет України : аналітична інформація. *МінФін*. URL: <https://bit.ly/3hO2Tr>.
5. Державний борг України : аналітична інформація. *МінФін*. URL: <https://bit.ly/3jrHNxl>.

Тема 7. Фінансова політика держави. Міжнародні фінанси

Основні джерела інформації

1. Пасічний М. Д. Фінансова політика держави : монографія. Київ : КНТЕУ, 2019. С. 53–82, 167–186, 274–290, 352–372.

Додаткові джерела інформації

2. Стойко О. Я., Дема Д. І. Фінанси : підручник. Київ : Алерта, 2017. С. 44–65, 350–364.
3. Колосова В. П. Фінанси міжнародних інституцій в Україні : монографія. Київ : КНТЕУ, 2016. С. 97–214.
4. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями. Міністерство закордонних справ України : веб-сайт. URL: <https://bit.ly/3PVuyBM>
5. Діяльність Міністерства фінансів України. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/uk/finansovij-monitoring>.